

Posudek vedoucího na bakalářskou práci *Michala Dyčky*

Limes ve skotsku, Antoninův val

Praha 2010, 72 stran textu, dvě přílohy, 63 obrázků.

Studium vojenské přítomnosti v provincii Britanii má dlouhou tradici a tamní fortifikační systémy, také díky dobrému stavu dochování, neušly zájmu badatelů již na počátku novověku. Značného rozvoje doznaly badatelské aktivity především od konce 19. století. Díky tomu patří oba valy k nejlépe prozkoumaným v celé římské říši. Záměrem autora se stalo zhodnocení vzniku a vývoje Antoninova valu, jeho významu pro správu provincie a civilní osídlení. Úvodní kapitoly jsou proto logicky věnovány počátkům římské přítomnosti v době Caesarově a Klaudiově, obšírněji se věnuje působení Gn. Julia Agricoly, jehož jednotky podmanily značná území Britanie.¹ Následující části 2. kapitoly se již věnují Hadrianovu a Antoninovu valu, jejich vzniku, vývoji a porovnání. Autor výstižně charakterizuje hlavní rozdíly (stavební a situační) obou systémů, jednotlivých fortifikačních prvků a způsob obsazení a ochrany. Ve 3. a 4. století (shrnuto v kapitole 2. 8 a 2. 9) víme o fungování a obsazení limitu poměrně málo a také *Notitiae Dignitatum* nepřináší podrobnější zprávy.

Nejdůležitější částí práce jsou 3. a 4. kapitola: autor nejprve podává zevrubný topografický přehled jednotlivých lokalit Antoninova valu. Zde je patrné, že M. Dyčka zná situaci z vlastní návštěvy místa, což mu také umožnilo podat podrobný a především přehledný popis jednotlivých úseků a fortifikačních prvků. Již v této části se věnuje nejdůležitějším charakteristikám, orientuje se v mnohdy spletité historii římských oddílů, který val stavěly a chránily. Pracuje nejen s výsledky starších výzkumů, ale hodnotí také aktivity nejnovější – výstupy letecké prospekce, satelitní snímky a snaží se je dát do kontextu s prameny epigrafickými, ikonografickými a mincovními. Čtvrtá kapitola rozvádí topografickou část, přináší informace o stavebním postupu v jednotlivých fázích a zamýšlí se nad původním významem systému. Autor správně hodnotí technologické rozdíly ve výstavbě, dané jednak terénem, případně erudicí stavebních jednotek (s. 42). Při hodnocení funkce „mílových táborů“ lze dle mého názoru plnit obdobnou funkci jako signální věže na ORL (s. 45); otázka jejich průchodnosti je jistě problematická a lze se jen dohadovat, zda opravdu měly plnit funkci propojení s barbarikem, či měly sloužit pro kontrolu vnějšího okolí valu.² Podobně se ale interpretují přerušování valu a příkopu při některých věžích ORL. Kontrola valu v jeho 2. fázi vexillacemi legií je zajímavým faktem (s. 47), ve většině případů byla přítomnost legií na limitu méně obvyklá (i když ne vyloučená – viz doklady o přítomnosti XX. Legie v Saalburgu ad.) a domnívám se, že svědčí o exponovaném úseku či kritickém období, jak tomu bylo např. na Hradisku v Mušově v době markomanských válek (X. legie gemina). Konstatování na s. 40 mezi Antoninským valem a ORL je poněkud problematické, především ve srovnání s Germánií (kromě starých táborů legií na Rýnu a Dunaji): augustovské a pozdější invaze sice vedly hluboko do neřímského území, ale mladší limitní fortifikace na ně nenavázaly.

Doba vzniku limitních systémů v Británii (Hadriánův val) není prvním defensivním obdobím; odklon od expanze je patrný již v Tiberiově politice a první práce tohoto typu patří do doby Domitiánovy vlády v Germanii Superior (rok 83; Frontinus Strat. I, 3, 10).

¹ Autor situaci podrobněji hodnotí na 35 – 38; k tématu např. Hanson, W.S. 1987: *Agricola and the Conquest of the North*. London.

² Na celém systému ORL k podobným lze řadit snad jen bránu na limitu nedaleko Dalkingen, nedaleko Wp. 12/81; např. Planck, D. 2005: *Das Limestor bei Dalkingen. Pforte zur zivilisierten Welt*, in: *Imperium Romanum. Roms Provinzen an Neckar, Rhein und Donau*, Baden Württemberg, 130 ff.

Opevňovací práce pak spadají skutečně do doby Hadriánovy vlády. Pokud jde o srovnání Británie s Germánií, je jistě vhodné zmínit také početné jednotky Brittonů (*numeri Brittonum*), které již kolem roku 100 po Kr. budovaly tábory na ORL.³

Jde-li o hodnocení limitu obecně (pokud přihlídneme také k fortifikační soustavě v Germanii Superior a Raetii), lze připojit několik poznámek. Autor se přiklání především k „defenzivní teorii“ D. J. Breezeho a tuto myšlenku rozvádí na str. 49. Zde správně uvádí, systém nelze považovat primárně za defenzivní, na následující stránce pak užívá srovnání s „železnou oponou“ z doby studené války. Byť ta byla určena především proti „vnitřnímu nepříteli“, její neprostupnost pochopitelně platila i pro druhý směr. Při hodnocení významu Antoninského val i dalších systémů (např. ORL), jistě nebylo možné jejich udržení při soustředěném vojenském tlaku (potvrdilo se v období markomanských válek, v době útoků Alamanů ve 30. letech 2. století a v l. 259/260), nicméně je třeba zmínit také další možnosti. Limes v obecném významu představoval hranici mezi provinciálním / civilizovaným světem, řídicím se římskými zákony a světem bez těchto charakteristik.⁴ Byl tedy také vymezením směřujícím za hranice, výrazem dominance nad krajinou (oblastí „chaosu“) a neřímským obyvatelstvem. V době válek neměl limes primárně taktickou (obrannou) funkci, byl slabě obsazen (viz s. 50), samotná auxilia sloužila pro ozbrojenou kontrolu území, větší bojové konflikty realizovaly především legie.

Práci doprovází bohatá a kvalitní obrazová příloha, částečně sestavená z vlastních autorových fotografií, která je odpovídajícím způsobem propojena s textem a vhodně jej doplňuje. Způsob citací je pečlivý a odpovídající, podobně lze hodnotit seznam literatury, který obsahuje hlavní práce k dané problematice. Přestože je práce velmi pečlivě zpracována, upozorňuji na několik nepřesností: namísto „inskripce“ je vhodnější užití výrazu nápis, podobně namísto „pamětní deska“ lépe stavební nápis.

Závěrem lze konstatovat, že posuzovaná práce je dokladem hlubokého zájmu M. Dyčky o zvolenou problematiku, autor problematiku bez výhrad zvládl a dokázal ji přehledně prezentovat. Splnil cíle, stanovené v zadání, předložená práce splňuje požadavky, kladené na práce bakalářské a je výborným a perspektivním východiskem pro další odborný zájem předkladatele. Považuji ji za vhodný podklad pro obhajobu a další řízení k udělení titulu „bakalář“.

V Praze, 30. 8. 2010

Doc. PhDr. Jiří Musil, Ph.D.

³ Např. tábory Eulbach a Hesselbach; Baatz, D. 2000: Der römische Limes, Berlin, 187, 192.

⁴ Např. Alföldy, G. 2004: Die lineare Grenzziehung des vorderen Limes in Obergermanien und Statthalterschaft des Gaius Popilius Carus Pedo, in: Saalburg Schriften 6, 9 ff.